

Cambridge IGCSE™

FIRST LANGUAGE TURKISH

0513/01

Paper 1 Reading and Directed Writing

May/June 2026

INSERT

2 hours

INFORMATION

- This insert contains the reading texts.
- You may annotate this insert and use the blank spaces for planning. **Do not write your answers** on the insert.

AÇIKLAMA

- Okuma parçaları bu ektedir.
- Bu ek üzerine notlar alabilir, boş yerlerini plan yapmak için kullanabilirsiniz. **Cevaplarınızı ekin üzerine yazmayınız.**

This document has **8** pages. Any blank pages are indicated.

Metin A'yı okuyup kitapçığındaki 1. ve 2. soruyu cevaplandırınız.

METİN A

Hikâyeyi Hayri İrdal anlatmaktadır. Büyük dedesinin yaptırmak istediği cami için almış olduğu ayaklı saat, dede camiye yaptıramadan vefat ettiği için, oğlunun fakir evinde kalmış ve dedikodulara yol açmıştı.

Gerek bu dedikodular gerek sofaya verdiği o iç kapatıcı manzara yüzünden ben bu saatin düşmanı olmuştum. Hâlbuki güzel saatti. Kendi halinde, hiç kimsenin işine karışmadan, kervanını kaybetmiş bir mekkâre¹ gibi başıboş, dalgın dalgın bir yürüyüşü vardı. Hangi takvimle hareket eder, hangi senenin peşinde koşar, neleri beklemek için birdenbire günlerce durur, sonra ağır, tok, etrafı dolduran sesiyle hangi gizli ve mühim vakayı birdenbire ilan ederdi? Bunu hiç bilmezdik. Çünkü bu bağımsız saat ne ayar ne ıslah ve tamir kabul ederdi. O başını almış giden, insanlardan soyutlanmış halde yaşayan hususi bir zamandı. Bazen durup dururken üst üste çalmağa başlardı. Sonra aylarca yalnız rakkasının gidiş gelişle kalırdı. Annem onun bu ihtiyari² hallerini hiç iyiye yormazdı. Ona göre bu saat ya bir evliya idi yahut da onu iyi saatte olsunlar çarpmıştı. Bilhassa İbrahim Bey'in vefat ettiği gece, belki de hemen hemen aynı sularda, haftalardır işlemeyen saatin birdenbire en derin sesiyle vurmağa başlamasından sonra bu korku hepimizin içine yerleşti. Annem o günden sonra ayaklı saatimizden hep Mübarek diye bahsetti. Bütün dindarlığına rağmen daha beşerî³ düşünen babam ise ona Menhus⁴ adını koymuştu. Menhus veya Mübarek bu saat çocukluğumun bir tarafını zapt etmiş gibidir.

Bu büyük saatten başka bir de küçük masa saatimiz vardı ki, babamla annemin yattıkları odada bir masanın üzerinde dururdu. Bu saat birincisi gibi dini veya uhrevî⁵ değildi. Tam aksine olarak laik bir saatti. Hususi zembereği kurulunca saat başlarında o zamanın çok moda olan bir türküsünü çalardı. Radyo çıktığından beri çalar saatler ortadan kayboldu. Doğrusunu isterseniz ben birincilerini tercih ederim. Gerçi sesi maazallah kapı gıcırıtlarına benzeyen ve bütün gayretlerine yahut gayretlerime rağmen hala üç makamı tanıyamayan büyük baldızımın, sırf Halit Ayarcı'nın yardımıyla bu mühim müesseseye büyük ve şöhretli bir şarkıcı olarak girmesinden sonra, böyle bir fikri ortaya atmam hiçbir zaman doğru olmaz. Amma, ne yapayım ki, radyo münasebetsiz bir icattır. Hiç olmazsa çalar saat bütün gün alabildiğine şarkı söylemez, cin yutmuş gibi dans havaları tepinmez, felaket yağmuru havadisleriyle üzerinize çullanmaz ve sizinki susturulduğu zaman mutlaka komşularınki başlamaz. Bence radyo, aklımın erdiği kadarını söyleyeceğim tabii, – aziz okuyucum bu fikirleri dinlerken, muntazam bir tahsil görmemiş, ömrü kahve sedirlerinde geçmiş, ihtiyar bir adamdan geldiklerini hiçbir zaman unutma! – insanoğullarına lüzumsuz meraklar aşılamaktan başka bir şeye yaramaz. Bazen düşünürüm, ne kadar garip mahlûklarız? Hepimiz ömrümüzün kısalığından şikâyet ederiz; fakat gün denen şeyi bir an evvel ve farkına varmadan harcamak için neler yapmayız? Ben bile bu yaşta işimle gücümle meşgul olacağım yerde radyo başına oturup saatlerce, bir kere bile gidip görmediğim, – tabii sinemalardaki havadis⁶ filmleri hariç – futbol maçlarının, boks güreşlerinin hikâyesini dinliyorum.

O üçüncü saat babamın cep saati idi, pusulalı, kibleyi gösteren, takvimli, alaturka ve alafranga, mevcut ve gayri mevcut bütün zamanları sayan acayip bir saatti bu. Tek bir kusuru vardı. O da muhtelif marifetlerini bir tek ustanın layıkıyla tanımasına imkân olmamasıydı. Nuri Efendi bile onu tam manasıyla ve her yandan işletebileceğine inanmıyordu. Bir kere bozulunca kolay kolay tamir edilemiyordu. Yalnız orta katındaki odasında oturulan evler gibi saatin yarısı işlevsiz dururdu. Babamın Nuri Efendi ile dostluğu bu yüzden sıklaşmıştı. Sanatının tam ehli olan ustam bu saati tamirden o kadar bıkmıştı ki, sonunda babama kendi eliyle kurmasını bile menetmişti. Görülüyor ki, dayımın hediyesi beni hiç de büsbütün gafil avlamamıştı. Daha doğrusu onun hayatımda dolduracağı yer kendisi gelmeden çok evvel hazırlanmıştı. O yaşta bir saati olup da içinde ne vardır diye merak etmemek kabil midir? Hele insan, benim gibi çocukluğu boyunca ayaklı bir saatin adeta bir büyü gibi zapt ettiği bir evde yaşamış olursa! O zamana kadar azar, tekdir belası saatlere yalnız dışlarından bakmakla yaşamıştım. Onları sadece seyrediyor,

varlıklarından lezzet alıyordum. Dayımın hediyesi ile beraber bende kendilerini yakından tanımak ve anlamak ihtiyacı başladı. Daha ilk elime aldığım gün zihni hayatım birkaç aşamayı birden atladi. “Niçin? Neden? Ve nasıl?” suallerinin hücumu içinde kaldım. Dayımın hediyesinin elime geçtiğinden hemen birkaç hafta sonra bir daha hiçbir işe yaramayacak, hiçbir zamanı saymasına artık imkân olmayan eğri büğrü maden parçaları, paslı veya parlak bir yığın enkaz haline geldiğini söylemeğe lüzum var mı? Bu tecrübeden elimde iki şey kaldı. Her gördüğüm saati çözmek ve içine bakmak hevesi, bir de saatten gayrı şeye alakasızlık. 50 55

O seneyi bu saat yüzünden, ertesi seneyi yolda bulduğum çok eski başka bir saat yüzünden aynı sınıfta geçirdim. Gerçi üçüncü senenin sonunda daha ziyade babamın sızlanışlarına acıdıkları için bütün mektebin, hatta semt halkının elbirliği eden yardımıyla rüştiyenin ikinci sınıfına atlayabildim; amma, bende de artık okuma hevesi kalmamıştı. Vaktimi daha ziyade Nuri Efendi'nin muvakkithanesinde⁷ geçirmeğe başlamıştım. Gariptir ki, bu devamsızlık mektep hayatım üzerinde epeyce olumlu bir tesir yaptı. Hocalarımız beni öyle sık sık görmedikleri için kabahatlerimi de görmüyorlardı. Onun için rüştiyeyi bitirene kadar bir daha sınıfta kalmadım. Zaten artık mektebin Allahlık talebelerinden olmuştum. Bütün ömrüm boyunca her geçtiğim yerde beni karşılayan ve uğurlayan hazin baş sallamaları, kendisini gizlemeğe çalışan merhametli tebessümler, daha hoyratlarında yüzüme karşı hain gülmeler başlamıştı. Sabahtan akşama kadar vaktimin çoğunu geçirdiğim Nuri Efendi'nin muvakkithanesinde ne bu baş sallamaları ne o manalı tebessümler ve kahkahalar vardı. Orada sadece saatler vardı. Her pencerenin önünde karşı karşıya işleyen minder saatleri, duvar boyunca dizilmiş zaman nöbetçileri halinde ayaklı saatler, sağ tarafta Nuri Efendi'nin sedirinin üstündeki asma saat, odanın her tarafında pencere içlerinde döşeme kenarlarında, sedir üzerinde, küçük raflarda tamir için getirilmiş, kimi yarı çözülmüş kimi parça parça, bazısı çırılçıplak, bazısı sadece üstü açılmış bir yığın saat vardı. Nuri Efendi gün boyunca bu saatlerle meşgul olur, gözleri yorulunca “Yap bir kahve!” diyerek sedire uzanır, bu taş oda içinde kabaran saat seslerinin içinde, belki de görmediği, hiç göremeyeceği, el dokunduramayacağı, sesini dinleyemeyeceği, dünyadaki bütün saatleri düşünerek dinlenirdi. 60 65 70 75

mekkâre¹ – isim Osmanlı ordusunda ya da halk tarafından kiralanarak kullanılan yük hayvanları
ihtiyari² – sıfat İsteğe bağlı
beşerî³ – sıfat İnsanoğluyla ilgili
menhus⁴ – sıfat Uğursuz.
uhrevî⁵ – sıfat Öbür dünya ile ilgili, ahiret ile ilgili
havadis⁶ – isim İlgi ile karşılanabilecek haber
muvakkithane⁷ – isim Zamanı belirlemek için gerekli araç ve gereçlerin bulunduğu, genellikle büyük camilerin yanında yer alan, muvakkitlerin görev yaptığı yer veya bina

Metin B ve C'yi okuyup soru kitapçığındaki 3. soruyu cevaplandırınız.

METİN B

Masmavi Akdeniz'i, kurşuni yeşil bir renkle çeviren zeytin ağacı, yazları sıcak, kışları ılıman iklimleri sevdiği, eksi 12 °C'de kuruduğu, ancak meyve gelişimi için biraz serinlemeye de ihtiyacı olduğu için vatan olarak Yukarı Mezopotamya ve Akdeniz Bölgesi'ni seçmiştir.

Tarihi belgeler, saklandığı küpler, zeytinlikte dans edenleri gösteren duvar resimleri, batık gemilerden çıkan dev amforalar, zeytinyağı ticaretinin tarih boyunca önemli olduğunu gösteriyor. Herodot, zeytin ağaçlarının özel yasalarla korunduğunu söylüyor. Kutsal kitaplarda, efsanelerde adı geçiyor. 5

En büyük zeytinyağı ihracatçıları sırasıyla İspanya, İtalya, Yunanistan, Türkiye, Tunus ve Fas'tır. Bu ülkelerde zeytinin, ekonomik kalkınmaya etkisi önemlidir. ABD, Avustralya, Japonya ve Çin, zeytin üretimini artırmayı hedeflemektedir. 10

Zeytin ağacına, fakir toprakların zengin ağacı denir. Suyu sever, ama susuzluğa da dirençlidir. Alçak coğrafyalarda yetiştiği gibi yayla ve tepelerde de gelişip bol ürün verebilir. Böyle yerlerde, yağ oranı da yüksek olur. Sofralık zeytin için düzlük yerler daha uygundur.

Zeytin ağacı, diğer ağaçların yetişmediği topraklarda yetiştiği gibi, toprağı erozyondan korur; orman yangınlarından sonra köklerinden sürgünler vererek ormanı yeniden canlandıran ilk ağaçtır. 15

Delice, yani yabani zeytin ağacı aşılanıp, verimli hale getirilebilir. Fidandan dikilen zeytin ise 5–6 yıl içinde meyve vermeye başlar, 20 yılda verimli hale gelir, 35–150 yıl arası, ağacın olgunluk dönemidir. Yaklaşık 300 kg zeytin veren 1350 yaşını geçmiş anıt ağaçlar vardır. Ancak son yıllarda binlerce zeytin ağacı çeşitli nedenlerle yok edildiğinden UNESCO bu anıt ağaçları da kültürel ve doğal miras listesine almıştır. 20

Zeytin ağacının meyvesi “sofra zeytini” olarak yeniyor, bu meyveden soğuk sıkma yöntemiyle sıkılan yağı da zeytinyağı adıyla kullanılıyor. Yani “Virgin olive oil” ya da natürel sızma olarak nitelendirilen zeytinyağı aslında tam bir meyve suyudur. Doğada meyveden sıkıldığı gibi tüketilebilen başka bir yağ yoktur. Zeytinyağının kolay hazmedildiği, yoğun kullanıldığı bölgelerde kalp hastalığının daha az görüldüğü de bilinmektedir. 25

Zeytinin, yağı ve suyunun büyük kısmı alınmış posasına prina, prinadan, sıcak sıkma ile elde edilen yağa bir miktar sızma zeytinyağı ekleyerek elde edilen yağa da, prina yağı denir. Yüksek ısıya dayanıklı olduğu için özellikle kızartmalarda tercih edilir. Prina, ayrıca hayvan yemi, gübre ve yakıt olarak da kullanılır. Kömürden daha ucuzdur ve tam anlamıyla “yenilenebilir” bir enerji kaynağıdır. Tek başına ya da bazı diğer yakıtlarla birlikte yakılabilir. Bazı yörelerimizde evlerde ısınma için kullanılır. 30

Zeytin ağacının “ölümsüz” olarak nitelendirilmesinin sebebi, yapraklarındaki oleropin maddesidir; ağacı hastalık ve zararlılardan koruduğu gibi antibiyotik ve antioksidan özelliklerinden dolayı ilaç ve kozmetik sanayilerinin temel maddelerindendir. 35

Kısacası, yaprağı, meyvesi, meyvesinin çekirdeği ve odunu ile insana hizmet eden zeytin ağacına boşuna “Hayat Ağacı” dememişler.

METİN C

Zeytin Sepeti Kooperatifi başkanı, üyelerine hitap eden bir konuşma yapıyor.

Sevgili üyeler,
Kooperatif başkanı olarak sizinle hemen paylaşmam gereken bir gelişme var. Sağlık Bakanlığı bu bölgede bir şehir hastanesi yaptırmak için bahçelerimizi satın almak istiyor. 5000 yataklı, 1000 polikliniği, 150 ameliyathanesi, 1000 yoğun bakım yatağı, 7000 araçlık otoparkı ve 5 helikopter pisti olan bir hastane yapacaklarmış. Burayı seçmelerinin nedenlerinden birincisi, bölgemize hava, deniz ve demiryoluyla ulaşılabilmesi. İkincisi de bu boyutta bir hastane için gerekli alanı yalnız bizim kooperatifin arazisi karşılayabiliyor. Belli ki bu hastane yalnızca ülkemizin değil, bölgenin en büyüğü olacak. Böyle devasa bir sağlık tesisinde bütün tıbbi bölümlerin olacağını ve en son teknolojilerin kullanılacağını da tahmin edebiliriz.

Sevgili üyeler, bu proje ancak üyelerimizin büyük çoğunluğunun teklifi kabul etmesi durumunda gerçekleşebilir. Hepimiz nesillerdir bu bahçelerin ekmeğini yiyoruz. Çocuklarımızı bahçelerimizden gelen gelirle okuttuk. Kimimiz zeytini kendi sıkıyor, kimimiz başkasına siktiriyor, kimimiz bahçelerimize yetişemediğimiz için dışardan işçi tutuyoruz. Yani bahçelerimiz yalnızca bize değil birçok başka kişiye de ekmek sağlıyor.

Tabii, bu tesis de yeni iş imkânları yaratacak; yalnızca sağlık personeli için değil birçok farklı meslek dalı için de. Ayrıca, her yerden gelen hasta yakınları da ilçemiz esnafının işlerini olumlu etkileyecektir. Belki de yıllardır okutup büyük şehirlere gönderdiğimiz çocuklar, doğup büyüdükları topraklarda iş bulacaklar. Ancak, bütün bu gelişmelerin olumlu olduğu kadar olumsuz etkileri de olabilir. Yıllardır ekmeğimizi bize sağlayan bu topraklar, havamız, suyumuz bu gelişmeden nasıl etkilenebilir! Araştırmamız, ne gibi etkileri olabilir, öğrenmemiz lâzım. Ayrıca burada bizlerden başka zeytin üreticileri olduğunu da unutmamak gerekir.

Sevgili üyeler, bahçelerimizin gitmesi hayatımızı çok değiştirecek. Hepinizin bildiği gibi, yüzyıllardır bizim yaşam tarzımız, geleneklerimiz hep zeytinin etrafında döner. Bahçem olmasa ben şahsen nasıl yaşarım bilmem ama konu tabii ki benim şahsi meselem değil. Hastanenin ilçemize hatta bölgemize getireceği avantajları ve yaratabileceği sorunları hep birlikte düşünmemiz gerek.

Bir ay sonra yapacağımız toplantıya kadar sizlerden ricam, hepimiz dersimizi çalışalım, bilenlere danışalım, hastane bize, çevremizdeki diğer insanlara ne kazandırır, bir şeyleri kaybetme riski var mı, araştıralım, soruşturalım. Sonra da o toplantıda bütün farklı görüşleri değerlendirip bu topraklar için en doğrusunun ne olduğuna birlikte karar vereceğiz.

BLANK PAGE

Permission to reproduce items where third-party owned material protected by copyright is included has been sought and cleared where possible. Every reasonable effort has been made by the publisher (Cambridge University Press & Assessment) to trace copyright holders, but if any items requiring clearance have unwittingly been included, the publisher will be pleased to make amends at the earliest possible opportunity.

To avoid the issue of disclosure of answer-related information to candidates, all copyright acknowledgements are reproduced online in our Copyright Acknowledgements Booklet. This is produced for each series of examinations and is freely available to download at www.cambridgeinternational.org after the live examination series.

Cambridge International Education is the name of our awarding body and a part of Cambridge University Press & Assessment, which is a department of the University of Cambridge.